

(Време, 22.10.2009)

Историја и нова политичка економија



Руски председник Дмитриј Медведев и његови српски домаћини у уторак су, према мишљењима бројних домаћих аналитичара и политичара, стварали историју, али се, упркос очекивањима, нису потрудили да јавности помогну да истога дана разреши мистерију: колико кошта милијарда долара?

Баш као што је и очекивано, наиме, Медведев је у Београд донео позитиван одговор на захтев за кредитну подршку Србији. То је, након разговора у четири ока са срдечно дочеканим гостом, први потврдио председник Србије Борис Тадић, на заједничкој конференцији за бројне новинаре (протоколом лишене могућности да постављају питања).

И након деветочасовног боравка Медведева у блокираној српској престоници, остало је, ипак, нејасно под којим условима ће Србија добити обећану своту (која је, према неким изворима, чак и већа, или је само грешком изражена у европској валути, знатно јачој од америчке – милијарда евра). И да ли ће, осим камате на одобрену новчану своту, Србија морати да плати и неку политичку цену "стратешког партнерства" са неупоредиво моћнијом државом?

Извори из делегације Србије која се у уторак срела са сарадницима Медведева, обзнанили су само да је, од планираног износа, 200 милиона долара намењено буџету Србије, док ће намену преосталог дела кредита накнадно договорити експертски тимови две земље. Министар за ванредне ситуације Русије Сергеј Шојгу, који је у Београд стигао у понедељак, као претходница Медведеву, рекао је да је реч о финансирању инфраструктурних пројеката, повезаних са железницом, и других пројеката, важних за привреду Србије.

О висини камате и другим потенцијалним условима прве руске буџетске подршке некој земљи која није била део Совјетског Савеза, у уторак, док уз звуке хеликоптера који надлећу Београд настаје овај број "Времена" – није било званичних информација.

Тиме су створени одлични услови за опречна виђења економских, али и политичких ефеката посете коју је српска страна окарактерисала као "историјску", а руска као "заокрет": од егзалтираних оцена о природној сарадњи братских народа до циничних коментара о "председнику Медведеву и губернатору Тадићу".

Казачок на киши: Конфузију је можда најбоље илустровао спектакл под кишом који се одвијао вече пре доласка бројне руске делегације: док је најбројнији трубачки оркестар на свету на централном београдском Тргу Републике свирао руске и српске песме, оних неколико стотина покислих грађана који су слушали концерт (уместо Медведева, за кога је, према првобитним најавама, припреман репертоар) мање-више сложено је узвикивало: "Србија, Русија, не треба нам Унија." Да парадокс буде потпун, тај трубачки "поклон Београду" директно је преносила "најевропскија" ТВ Б92, а све се дешавало у истом дану када је Тадић преко руских медија поручио да "ступање Србије у ЕУ неће представљати никакву опасност за Русију, већ ће јој, напротив, донети само корист". И дан пре него што је, за говорницом Скупштине Србије, Медведев с разумевањем узвратио да чланство Србије у ЕУ може само допринети традиционално добрим српско-руским односима.

Трагикомични случај (нимало јефтиног) довођења сто трубача у Београд само је део помпезних припрема за долазак председника Русије у Београд (на страну што су организатори, на крају, покушали да објасне да концерт и нема никакве везе са Медведевим, познатим, иначе, по сасвим другачијем музичком укусу – његови биографи наводе да му је срцу знатно ближи звук Дееп Пурпле, Блацк Саббатх и Лед Зеппелин). Нарастајућа русофилија данима је, наиме, куљала из разних праваца – гланци су стари (борцима) и постављани нови споменици (Пушкину), отварање изложбе, држане трибине, писани километри чланака. Изнова је ревидирана историја – у време интензивне потраге за Дражом Михаиловићем и рехабилитације колаборациониста из Другог светског рата, поново су се појавиле назнаке свести о томе ко је и како победио у том рату, па је чак и снимљен ТВ спот са младом партизанком и ослободиоцима који држе руску и српску заставу. Драган Марковић Палма, лидер Јединствене Србије, понудио је Москви на поклон два хектара земље и пет стипендија Учитељског факултета у Јагодини, а нешто раније у Шапцу је формирана партија Моја Русија.

Толика ирационална претеривања свакако да нису просечном грађанину олакшала разазнавање правих разлога и домета посете високе делегације велике земље омаленој Србији – о којој чак ни аналитичари и медији лоцирани на безбедној удаљености немају у потпуности усаглашено мишљење. Зато је најбоље држати се чињеница, а оне кажу да се у уторак десила прва посета руског председника самосталној Србији, и то на дан обележавања 65 година од ослобођења Београда од немачке окупације у Другом светском рату (што је, током јавних обраћања, Медведев више него јасно истакао, говорећи о улози два народа у борби против фашизма). Наследник Владимира Путина на сурчински аеродром стигао је око 11 сати пре подне, да би се, у друштву шефа дипломатије Сергеја Лаврова, министра за ванредне ситуације Сергеја Шојгуа, министра културе Александра Андрејева, помоћника председника Сергеја Приходка и Георгија Полтавченка и челних људи више водећих руских компанија, упутио у Палату Србија. Госта су на аеродрому дочекали потпредседник Владе Србије Ивица Дачић и министар спољних послова Вук Јеремић, док су председник Тадић и премијер Мирко Цветковић руску делегацију поздравили пред новобеоградском Палатом Србија (где су дошли и Дачић и Јеремић).

Четири ока, један сат: Председници две земље разговарали су "у четири ока" око један сат, након чега су представници две земље потписали низ међудржавних уговора. У заједничком обраћању новинарима, било је приметно да је Тадић више говорио о подршци Русије борби за очување Косова у оквиру Србије, а Медведев о економској сарадњи (иако није пропустио да каже да ће Русија и даље бранити суверенитет Србије у целини). Руски председник је указао на значај неколико великих пројеката из сфере енергетике, али и других области сарадње, посебно истакавши модернизацију НИС-а, "компаније која претендује да буде регионални лидер у енергетици", изградњу складишта Банатски Двор као и пројекте из области саобраћаја. Дан раније, министар Шојгу је позвао српске фирме да учествују у изградњи инфраструктуре за Олимпијаду у Сочију. Занимљиво је, међутим, да у разговорима о толико истицаној економској сарадњи две земље са руским представницима није примећено учешће српског министра економије Млађана Динкића (који се није баш истакао у политици приближавања Русији, што, судећи према званичном саопштењу у коме се каже да се у уторак налазио на регионалном скупу о инвестицијама у југоисточној Европи у организацији финансијског магазина "Јуромани" у Дубровнику, можда ипак није разлог његовог одсуства).

На одушевљење најзагриженијих русофила, који су имали прилику да на Новом гробљу из близине виде руског председника, Медведев и београдски домаћини, појачани градоначелником Драганом Ђиласом, министром одбране Драганом Шутановцем, министром за социјална питања Расимом Љајићем и другима, положили су венце на Споменик ослободилаца Београда у Другом светском рату.

План гостовања, услед кога су грађани и аутомобили углавном били протерани из улица у центру Београда, предвидео је, потом, гостовање у Скупштини Србије, где је Медведеву припала улога првог шефа стране државе који је добио прилику да се са говорнице обрати посланицима. Истовремено, био је то и први његов говор народним представницима друге државе. Руски председник посланицима је честитао Дан ослобођења Београда, датум који је назвао "заједнички записаним у историји". Уз честитке на "храброј борби против фашизма", Медведев је укорио "оне који би да прекрајају историју према себи због својих користи и интереса" и заложиио се за стварање "новог ефикасног система европске безбедности". За расправу о томе какав је став Русије о евентуалном уласку Србије у НАТО и да ли та земља има неке везе са начином на који је, изненада, у Скупштину Србије стигла Резолуција чијим се усвајањем Србија определила за војну неутралност, могао би од неке користи бити онај део говора у коме је Медведев рекао да је његова земља спремна на конкретну сарадњу са САД и НАТО-ом и похвалио "заокрет у спољној политици САД". Додуше, та изјава пре би могла подстаћи неку такву расправу, него што је у стању да допринесе добијању одговора на постављена питања.

Председник Русије је пред крај боравка у Београду посетио Српску патријаршију, где му је митрополит Амфилохије, заменик патријарха Павла, уручио орден Светог Саве II реда, највише признање Српске православне цркве и то "за допринос православљу и вековном пријатељству српске и руске православне цркве и два православна народа". Шира јавност имала је поново прилику да Медведева чује и види захваљујући директном ТВ преносу свечане академије "Београд памти 65 година слободе" из Сава центра. Још једном је истакнута "славна заједничка историја", а они који покушавају да "ослободиоце прикажу скоро као окупаторе, а целате као ослободиоце" добили су још једну "пацку".

Тумачена: Свечарски повратак у славну прошлост уз помоћ музичких, балетских и других уметника није ни за тренутак обуставио размишљања разних аналитичара, који су и пре доласка руске делегације у Београд почели да тумаче шта та посета значи и чиме је тачно мотивисано појачавање руског утицаја на Балкану. Руски медији углавном су оценили да економија избија у први план у односима две земље. Дневни лист "Комерсант", тако, наводи да су протеклих година "на таласу заједничке борбе за Косово, односи Москве и Београда добили карактер стратешког партнерства", а да је главни циљ посете да се то партнерство претвори у ширење руског присуства у Србији, "у првом реду економског". Позивајући се на изворе "блиске припреми посете", "Комерсант" пише да "и у Москви и у Београду схватају" да је мало реално да се може "кардинално променити ситуација у којој је више од 60 земаља признало једнострано проглашену независност Косова". "А у случају признања његове независности пред Међународним судом УН-а, могућности за супротстављање још више ће се сузити", истиче лист, додајући да је "могуће да је Русија, схватајући то, одлучила на време да под стратешко партнерство са Србијом стави снажан економски темељ".

Америчка агенција за стратешка истраживања Стратфор, с друге стране, у центар пажње ставља позицију Београда: "У српској јавности и међу политичарима у Београду није остало непримећено да је потпредседник САД Џо Бајден дошао у Србију са обећањима, а Медведев са великим поклонима у рукама. Стога, посета Медведева озваничује оно што је постало очигледно последњих шест месеци, а то је да Србија и Русија постају све ближе и на другим питањима, а не само по питању Косова", оцењује Стратфор, и додаје да Београд почиње да сумња да ће се интеграција у ЕУ икада догодити Србији. "У Београду се сматра да Брисел не жели даље ширење Уније на Западни Балкан, нарочито не на Србију, и да се захтеви постављени Србији да изручи ратне злочинце користе као изговор да се процес заустави", пише Стратфор. Тексашка агенција закључује да се "због тога Београд осигурава, покушавајући да покаже Унији да има и друге опције, а истовремено демонстрира бирачима да има спољнополитичке успехе на фронтовима осим ЕУ, као што је недавна посета председника Бориса Тадића Кини".

Неки београдски посматрачи тој оцени додали би и да је Србија међународној заједници већ показала да има другу опцију, тиме што већ месецима у међународним институцијама свој глас по питањима која нису од директног интереса за Србију усклађује са ставом Русије, а не са ставом ЕУ (тако је, рецимо, у УН-у гласала против Резолуције о повратку избеглица у Абхазију после кавкаског сукоба, на шта је подсетио коментатор "Политике" Бошко Јакшић у "Кажипрсту" Б92).

Онима који страхују од евентуалног српског одустајања од прокламованог циља – уласка у ЕУ, нешто утехе стигло је посредством Би-Би-Си-ја, који је разговарао са Димитријем Бечевим, предавачем међународних односа на Универзитету у Оксфорду и аутором више књига о балканским земљама и њиховом односу према ЕУ. Бечев, наиме, сматра да је главна карактеристика српско-руских односа прагматичност – на обе стране: "Посета Медведева, без обзира на реторику која је прати, не значи да се Србија окренула према Истоку", оценио је Бечев. "Начин на који Београд описује своју спољну политику је увек: Европска унија на првом месту, а иза ње, на другом месту, Русија и Сједињене Америчке Државе. Тиме је фактички изједначила Москву и Вашингтон, и мислим да је то оно што неће проћи незапажено на Западу. Међутим, мора се признати да Тадић паметно балансира. Само прошле недеље се састао са лидерима босанских Срба да им каже да буду кооперативни у најновијим преговорима о уставној реформи БиХ, а као што знамо, ти разговори су америчка иницијатива", рекао је Бечев, још пре него што је са сурчинског аеродрома одлетео авион са руским председником и његовим сарадницима. До слетања у Москву, појавила су се, вероватно, и друга тумачења, али тада је овај број "Времена" већ био у штампарији.